

Asia: VN/9727/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Lausunnonantajan organisaatio

Muu, mikä? [Kirkkohallitus]

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Kirkkohallitus pitää haasteellisena lasten, nuorten ja ikääntyneiden palvelujen mahdollista epäämistä vammaispalvelulaista elämäntilanteen perusteella. Aiemman vamman vaikutukset voivat vaikeutua ikääntymisen myötä, jolloin ikä ei sellaisenaan voi olla este uudellekaan vammaispalvelulain mukaisen palvelun ja avun saamiseen. Keskeisenä tulisi siis edelleen säilyttää yksilöllinen arvio siitä, minkä lain puitteista apua ja palveluita tarjotaan. Esimerkiksi sosiaalihuoltolaki ei kykene vastaamaan vaikeasti vammaisten ihmisten tarpeisiin. Olennaista on jatkossakin säilyttää intentio, jossa vammaispalvelulain myötä henkilölle mahdollistetaan sellainen apu ja tuki, jonka myötä hän voi osallistua yhteiskuntaan täysipainoisesti ja tehokkaasti vammattomien ihmisten tavoin.

Kirkkohallitus korostaa, että mikäli avun tarve elämäntilanteeseen nojaten evätään vammaispalvelulain osalta, yleislakien puitteissa toimiessa on keskeistä turvata vähävaraisten mahdollisuus tarvitsemaansa tukeen maksujen huojennuksen tai maksuttomien sosiaali- ja terveyspalvelujen muodossa. Tärkeää on huomata vammaisten elämänkaarellinen köyhyys ansiotulomahdollisuuksien niukkuuden vuoksi.

Esityksessä esimerkkinä evättävästä palvelusta on kuvattu usein toistuvia ulkomaanmatkoja. Kirkkohallitus korostaa, että käytännössä rajanvetoa vammaispalvelun kautta anottavista tuen

muodoista käydään esimerkiksi tavallisten kodin läheisyydessä olevista asiointimatkoista ja välttämättömäksi havaitun avustajan käytöstä.

Säännös antaa vain suuntaviivoja tavanomaisista elämänvaiheiden tarpeista. Kirkkohallitus muistuttaa, että esimerkiksi Suomen evankelis-luterilaisten seurakuntien rippikouluihin osallistui vuonna 2023 kaikkiaan 73,3 % 15-vuotiaiden ikäluokasta. Voidaan siis katsoa rippikoulun olevan tyypillinen elämänvaiheeseen liittyvä toiminto. Silti osa kehitysvammaisista nuorista on saanut jo nyt kielteisen päätöksen tuesta, jota he ovat hakeneet vammaispalveluista osallistuakseen rippikouluun. On siis olennaista jatkossakin turvata vammaisen nuoren mahdollisuus osallistua halutessaan myös rippikouluun ja muuhun katsomukselliseen toimintaan.

Kirkkohallitus korostaa, että on tärkeää turvata, että yleislakien puitteissa hoidettavat avun ja tuen palvelut on resursoitu riittävästi niin, että kyseisten lakien intentio toteutuu riittävästi. Jo tällä hetkellä on laaja-alaisia ongelmia moniin palveluihin pääsyssä sekä yleislakien että erityislakien osalta. Lakimuutos voi ohjata viranomaisia poissulkemaan vammaispalvelulain piiristä ihmisiä elämänvaiheen perusteella. Lakiehdotuksessa on ilmaistu säästötavoite 20 miljoonaa euroa hyvinvointialueilta vammaispalvelulain osalta jo aiemmin vammaisiin kohdistuvien palvelusäästöjen lisäksi vuodesta 2026 alkaen, eli tämän verran vammaispalvelulain mukaista palvelutarvetta on esityksessä ajateltu katettavan jatkossa yleislakien puitteissa. Kuitenkaan yleislakien mukaiseen palveluun ei ole varattu aiempaa enempää resursseja, joten onko tällä summalla palveluja tarkoitus jättää myöntämättä tai vaihtoehtoisesti edellyttää palvelun saajaa maksamaan palvelusta täysimääräisesti? Kun kyseessä on vammaispalvelulain myötä myönnetty palvelut, ovat palvelunsaajat suurella todennäköisyydellä pääsääntöisesti vähävaraisia tai varattomia, joilla ei ole mahdollisuuksia itse kustantaa tarvitsemiaan palveluita. Tässä tapauksessa palvelun epääminen heiltä elämäntilanteeseen vedoten tuottaa syrjäytymistä ja vaikeuksia hoitaa asioitaan.

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Kirkkohallitus pitää haasteellisena ikääntyneiden palvelujen mahdollista epäämistä vammaispalvelulaista elämäntilanteen perusteella. Aiemman vamman vaikutukset voivat vaikeutua ikääntymisen myötä, jolloin ikä ei sellaisenaan voi olla este uudellekaan vammaispalvelulain mukaisen palvelun ja avun saamiseen. On myös syytä huomioida, että tietyt vammat, kuten tietyt näkövammat, tulevat näkyville vasta ikääntyessä eivätkä ole ikätyypillistä muutosta henkilön elämässä. Keskeisenä tulee siis edelleen säilyttää yksilöllinen arvio, minkä lain puitteista apua ja palveluita tarjotaan.

Lakiesityksessä aikuisuuden ja vanhuuden välistä rajaa ei ole riittävästi selvennetty. Rajan ei tulisi kulkea 65 ikävuodessa, vaan ns. kolmas ikä tulisi sisällyttää aikuisuuteen, sillä se sisältää samanlaisia yhteiskunnallisen osallistumisen muotoja kuin aikuisuus. Vanhuus alkaisi vahvemman tuen ja hoivan

tarpeesta. Tällöin kun vammainen henkilö ei tarvitse vielä varsinaisesti hoivaa vaan apua arkeensa, sitä tulisi verrata aikuisuuden normaaleihin toimintoihin.

Laki aiheuttaa tulkinnanvaraisuuden vuoksi epävarmuuden resurssien vaikutuksesta päätökseen. Käytetäänkö elämäntilannesäädöstä epäämään vammaiselta henkilöltä hänen tarvitsemansa apu ja tuki resurssiniukkuuden vuoksi? Ja toisaalta, yleislakien puitteissa myönnettävät palvelut voivat jäädä toteutumatta, mikäli resurssit eivät riitä, sillä niissä ei ole vastaavaa velvoittavuutta kuin vammaispalvelulaissa. Tällöin henkilön tarvitsemista palveluista tulee katkonaisia, jolloin alkuvuodesta apua voi saada, mutta loppuvuodesta ei.

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Kirkkohallitus pitää hyvänä tavoitetta turvata eri elämänvaiheissa elävien vammaisten henkilöiden erityispalveluiden saatavuus ja perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Kannatettavaa on turvata erityisesti heikoimmassa asemassa olevien vammaisten henkilöiden avun ja palvelujen saanti myös ikääntyneenä.

On keskeistä turvata vammaispalvelulailla ne vammaisten ihmisten erityiset tarpeet, jotka eivät yleislakien puitteissa toteudu. Tämä erityisen ja yleisen jaottelu vaatii toteutuakseen riittävän resursoinnin yleislakien mukaisen palvelun ja avun toteuttamiseen. Kun osana lakiesitystä todetaan, että tämän perusteella leikataan 20 M€ hyvinvointialueiden vammaispalvelun momentilta eikä vastaavaa summaa siirretä yleislakien puolelle, on olemassa riski, etteivät vammaiset henkilöt saa jatkossa elämäntilanteeseen luettavia tarvitsemiaan palveluja yleislain puitteissa.

Esityksessä ei ole riittävästi selvennetty aikuisuuden ja vanhuuden välistä rajaa. Rajan ei tule muodostua kaavamaisesti 65 ikävuoteen, vaan myös vammaisten henkilöiden ns. kolmas ikä tulisi sisällyttää aikuisuuteen, sillä se sisältää samanlaisia yhteiskunnallisen osallistumisen muotoja kuin aikuisuus. Vanhuus alkaisi vahvemman tuen ja hoivan tarpeesta. Tällöin kun vammainen henkilö ei tarvitse vielä hoivaa vaan apua arkeensa, sitä tulisi verrata aikuisuuden normaaleihin toimintoihin.

Kirkkohallitus korostaa, että esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumista on edistettävä lainsäädännöllisesti systemaattisemmin ja valvottava nykyistä kattavammin, jotta se voisi kattavan elämäntilanteeseen liittyviä avun tarpeita lakiesityksen tarkoittamalla tavalla. Muutoin tämä tavoite voi jäädä puutteelliseksi.

Lisäksi keskeistä on turvata erityisesti vähävaraisten lasten, nuorten ja iäkkäiden mahdollisuus tarvitsemaansa tukeen maksujen huojennuksen tai maksuttomien sosiaali- ja terveyspalvelujen muodossa. Tärkeää on huomata vammaisten elämänkaarellinen köyhyys ansiotulomahdollisuuksien niukkuuden vuoksi.

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

Kirkkohallitus esittää huolen siitä, että vammaisten henkilöiden oikeuksiin on tullut useita heikennyksiä sosiaaliturvan ja terveyspalveluiden leikkausten myötä. Lisäksi vammaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä on merkittävästi kavennettu, mikä entisestään lisää vammaisten avun tarvetta julkisten palvelujen puolelta. Vammaiset henkilöt ovat jo valmiiksi erityisen heikossa asemassa, joten heidän palveluidensa epäämiseen elämäntilanteeseen vedoten tulee suhtautua vakavalla harkinnalla.

Olennaista on säilyttää intentio, jossa vammaispalvelulain myötä henkilölle mahdollistetaan sellainen apu ja tuki, jonka myötä hän voi osallistua yhteiskuntaan täysipainoisesti ja tehokkaasti vammattomien ihmisten tavoin.

Lisäksi on tärkeää turvata, että yleislakien puitteissa hoidettavat avun ja tuen palvelut on resursoitu riittävästi niin, että kyseisten lakien intentio toteutuu riittävästi.

Saloranta Teija
Kirkkohallitus